

BRIEF VAN SIMON

Beveren, oranjerie, augustus 2022

Beste

Op weg naar de Ardennen passeren we in de meimaand de gele koolzaadvelden. Vraagt één van mijn kleinkinderen: Opa waarom zijn er zoveel gele bloemen? Ja, dan sta je daar. Hoe ga je aan een tienjarige uitleggen dat de pigmenten van de bloemen door de evolutie afgestemd zijn op het zicht van de bestuivers. Vooral geel en wit worden als heel helder gezien door insecten.

Een zuiver rode bloem is voor insecten een zwarte bloem. Daardoor komt het dat we planten met rode bloemen van nature vinden daar waar vogels zorgen voor de bestuiving. Denken we maar aan de streken waar Fuchsia's, Lobelia's en Begonia's voorkomen. En onze klapprozen dan hoor ik al in koor. Die zijn nu juist een geval apart. De cellen in de bloemblaadjes vormen a.h.w. een gelaagde matras met enkel aan de buitenkanten cellen met heel veel pigment dat dan nog eens veel uitstulpingen heeft zodat ze als puzzelstukjes

op elkaar liggen en kleine holtes vormen die het licht verstrooien. In het midden zit er een laag met weinig pigment waardoor het licht ook nog eens gevangen wordt. Resultaat: levendig glanzend rood voor ons mensen en geschakeerd zwart voor de insecten die ook geholpen worden door ultraviolette merkers.

Maar keren we terug naar onze gele bloemvelden. Als de insectenogen door de evolutie gefocust zijn op geel en wit dan moet het koolzaad wel als een sterke magneet de insecten aantrekken.

Zo ook trekken die velden de imkers aan. In het voorjaar reizen de Vlaamse imkers met hun bijenvolken naar de koolzaadvelden in de Condroz. Om soms terug te keren met zware kasten honing. Maar het is niet al goud wat blinkt. Sommige steriele hybride koolzaadmengsels geven geen stuifmeel en worden minder bevrologen door de bijen!

Om in onze tuin te genieten van het goud zo geel als koolzaad hoeven we het nog niet te zaaien want groot is het leger der belagers dat zich op het koolzaad stort. De boeren spuiten aardig wat tegen aardvlooiën, schimmels, aaltjes, snuitkevers en slakken. Er is een alternatief voor onze tuin: wede (*Isatis tinctoria*), een kruisbloemige, die een lange bloei garandeert. En het geel schittert net zo fel als dat van koolzaad. De plant is tweejarig, dus je moet er tijdig mee beginnen. We laten verdere botanische aspecten links liggen en gooien het eens over een andere boeg: wat zou Julius Caesar gemeen hebben met de maagd Maria, moeder van Jesus, en met het schilderij Het land van Cocagne (Luilekkerland) van Pieter Bruegel de Oude? Je kan het al raden natuurlijk: wede.

Julius schreef in zijn *De Bello Gallico* dat alle Britten zich verven met wede, dat een blauwe kleur afgeeft, waardoor ze in het gevecht vreselijk om aan te zien zijn.

Wede heette toen vitrum wat dan in boek V hoofdstuk XIV het volgende gaf: *Omnes vero se Britanni vitro inficiunt, quod caeruleum efficit colorem, atque hoc horridiores sunt in pugna aspectu.*

Dus toen al kende men hier een manier om blauw uit een plant met gele bloemen te halen.

Kijken we dan verder naar de maagd Maria op wandtapijten: in het begin der middeleeuwen draagt Maria een rode mantel, in de late middeleeuwen een blauwe geveerd met wede. Dat blauw is relatief bleek, wat goed te zien is op de Vlaamse wandtapijten. In de 16^e eeuw werd het blauw bovendien door paus Pius V voorbehouden voor de maagd Maria als liturgische kleur.

Voor Bruegel moeten we ons tenslotte verdiepen in het productieproces van de blauwe kleurstof zelf: de wede werd geoogst vlak voor de bloei. De streek Toulouse-Albi-Carcassonne was hiervoor bekend maar ook in midden Duitsland rond Erfurt en Naumburg werd wede geteeld. Deze liet men rotten tot een pasta de zgn. pastel, waarvan men ballen maakte: de cocanjes. Die werden gedroogd en verhandeld. Deze handel bracht heel wat rijkdom met zich, vandaar het land van Cocagne als luilekkerland.

De ballen werden nadien door de wevers in kuipen tot fermentatie gebracht met zemelen, meekrap en urine tot een groengele brij. De urine diende om via de er in aanwezige ammoniak de kleur te fixeren. Textiel hierin gedoopt kreeg opmerkelijk een blauwe kleur door oxidatie. Vermits het oxidatieproces op zaterdagmiddag in gang werd gezet konden de wevers op maandag niet werken want 's morgens hingen ze het textiel te drogen en dus hadden ze een 'blauwe maandag' waarop ze niet werkten.

Bruegel brengt met zijn schilderij een picturale voorstelling van het vermaarde luilekkerland waar rijkdom en overvloed alomtegenwoordig waren: het land van Cocagne. Maar tevens is het een politieke satire m.b.t. de Tachtigjarige Oorlog: de zelfgenoegzaamheid van de bevolking die zwelgend in overvloed niet ziet dat er godsdienstige en politieke stormen op hen afkomen.

Het land van Cocagne, het land van de honingkoeken zoals de abt in de Carmina Burana in vers 222 zingt, het brengt ons terug bij ons uitgangspunt: de honingbijen op zoek naar

nectar. Zij hebben het land van honing al gevonden. Wij mensen zijn nog steeds op zoek.

Lieve groeten,

Simon